

MIRJANA GROSS, DIE ANFÄNGE DES MODERNEN KROATIENS.
GESELLSCHAFT, POLITIK UND KULTUR IN ZIVIL-KROATIEN
UND – SLAWONIEN IN DEN ERSTEN DREISSIG JAHREN NACH 1848
(Počeci moderne Hrvatske. Društvo, politika i kultura u civilnoj Hrvatskoj i
Slavoniji u prva tri desetljeća nakon 1848. godine), Böhlau, Beč-Köln-Weimar
1993., str. 311.

U svom govoru prilikom izbora za predsjednika Hrvatskog sabora 19. siječnja 1872. Ivan Mažuranić je sabornike upozorio da su izabrani "pod zastavom reformah" te da moraju nastojati da barem autonomne poslove hrvatske vlade (upravu, pravosuđe i bogoštovlje i nastavu) približe "onomu stepenu na kojem se nalaze u inih civiliziranih zemljah".¹ Mažuranić bi se vjerojatno iznenadio što je za Hrvate "ulazak u Europu" i nakon 120 godina jednako, ako ne još i više, aktualan, i što se tako dugo željena, samostalna hrvatska država na svim područjima, od političkog do kulturnog, mora i dalje svojski trsiti da nadoknadi zaostatak za "izobraženimi narodi europski".

Najnovija knjiga Mirjane Gross na njemačkom jeziku dvojako nas upućuje na pitanje o odnosu Hrvatske prema Europi: svojim sadržajem na povijesnu, a formom (jezikom i mjestom izdanja) na historiografsku komponentu problema. Recimo koju riječ o potonjem. Ne treba posebice naglašavati kako su znanstvena dostignuća hrvatskih povijesnika u zanemarivoj mjeri dostupna stranim čitateljima, kao stručnjacima tako i nestručnjacima. Najveća je zapreka dakako jezik, ali vrlo često i tradicionalni pristup povijesnoj znanosti kao "dogadajnici", za koju na stranom znanstvenom tržištu nema odveć interesa. Stoga je objavljivanje znanstvenih rezultata M. Gross na njemačkom jeziku važan događaj u hrvatskoj historiografiji. Premda ova knjiga doista jest povod za zadovoljstvo, valja podsjetiti i na mukotrpan put što joj je prethodio.

Za knjigu Počeci moderne Hrvatske, neoapsolutizam u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji 1850–1860., objavljenu u Zagrebu 1985. godine, Mirjana Gross dobila je 1988. austrijsku državnu nagradu Anton Gindely. Nagradu, nazvanu po poznatom praškom povjesničaru Antonu Gindelyju (1829–1892), utemeljila je 1979. Austrijska istraživačka zajednica (Österreichische Forschungsgemeinschaft) s ciljem da odlikuje povjesničare koji u svojim radovima daju doprinos razumijevanju jezične i nacionalne mnogolikosti srednjoeuropskog prostora, a od 1992. nagradu podjeljuje Austrijsko ministarstvo za znanost. Isprva se nagrada dodjeljivala samo za knjige na njemačkom, a Mirjana Gross je prva koja ju je dobila za knjigu koja nije na njemačkom jeziku. U suradnji s izdavačkom kućom Böhlau pokrenuto je izdavanje serije knjiga što su dobile nagradu A. Gindely. Budući da je M. Gross zajedno s Agnezom Szabo u međuvremenu objavila još jednu knjigu (Prema hrvatskome građanskom društvu. Društveni razvoj u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji šezdesetih i sedamdesetih godina 19. stoljeća, Globus, Zagreb 1992), koja se kronološki nastavlja na prethodnu, autorica se odlučila na njemačkom objaviti ne prijevod nagrađene knjige Počeci moderne Hrvatske, već sažetak obiju knjiga, i to u vlastitome prijevodu. Doda li se tomu i činjenica da je M. Gross za svoju dugogodišnju (od 1954) suradnju s austrijskim povjesničarima 1992. godine odlikovana Austrijskim ordenom za znanost i kulturu prvoga reda, razvidno je da se radi o znanstvenici koja se neprestance trudi ne samo istraživati hrvatsku povijest, već i svoje znanstvene rezultate prezentirati onoj javnosti koju smo oduvijek toliko trebali – europskoj.

Što mogu dakle strani čitatelji naći na stranicama knjige M. Gross? Najkraće rečeno niz sustavno prezentiranih podataka, od jednostavnih do složenih povijesnih činjenica, prožetih

¹ I. Frangeš, M. Živančević, ur. Sabrana djela Ivana Mažuranića, sv. IV, Pisma. Govori, ur. M. Živančević, Zagreb 1979, 214–215.

autoričnom interpretacijom, koji osvjetljavaju političku, kulturnu, gospodarsku, prosvjetnu, crkvenu i nacionalnu problematiku u razdoblju od neoapsolutizma do kraja banovanja Ladislava Pejačevića. Tako, između ostalog, autorica razlaže demografske pokazatelje, ustroj i slom neoapsolutizma, rad Hrvatskog sabora 1861, način donošenja i značaj Hrvatsko-ugarske nagodbe, poslijenagodbeni režim i reviziju Nagodbe 1873, složeno pitanje nacionalne ideologije i jugoslavenstva, društveno-ekonomski razvoj, reforme za banovanja I. Mažuranića, problem Bosne i Hercegovine, liberalni katolicizam i građansku kulturu.

Iako je svoja istraživanja usmjerila proučavanju procesa modernizacije hrvatskog društva u različitim njegovim segmentima, M. Gross ne ispušta iz vida ljude. U skladu s time, čitatelju nudi i uvid u nepovoljne aspekte modernizacije, prije svega nemogućnost donjih društvenih slojeva da se uspješno prilagode uvjetima života i rada u modernom građanskom društvu. Takav autoričin pristup i ne čudi s obzirom na to da se radi o povjesničarki koja s izuzetnim marom sustavno prati kretanja u inozemnim historiografijama te upravo završava rad na novoj knjizi *Suvremena historiografija*, korijeni i traganja. Stoga je vrlo dobro upoznata s prigovorima upućenim pobornicima modernizacije i sada već "klasične" socijalne historije.

Posebice valja istaknuti kako Mirjana Gross nastoji prikazati puninu i složenost povijesne zbilje upozoravajući na isprepletenost pojedinih njezinih segmenata. Tako se ni ona zbivanja koja u najvećoj mjeri pripadaju političkom području (primjerice, sklapanje Hrvatsko-ugarske nagodbe, zasjedanja i odluke Hrvatskog sabora, političke stranke i ideologije) ne promatraju samo u okviru političke odrednice, već se upozorava s jedne strane na njihovu uvjetovanost cjelokupnom društvenom situacijom, a s druge strane se očitava utjecaj koji ta složena zbivanja imaju i na ostala područja osim političkog. Taj složeni odnos između pojedinih dijelova društvene zbilje najbolje dolazi do izražaja u prikazu kulture. Naime, kultura nije u djelu M. Gross predstavljena samo kao dodatak, gotovo privjesak političkim ili gospodarskim činjenicama, nego je sastavni dio povijesnog tijeka. Vjerujem stoga da će strani čitatelji s posebnim zanimanjem listati stranice koje govore o hrvatskoj građanskoj kulturi ili o šenoinskoj dobi. Na taj se način najbolje mogu rušiti u stranoj literaturi još ponegdje prisutni simplificirani stavovi o Hrvatima kao o narodu bespogovorno odanom dinastiji, koji nije bio u stanju prilagoditi se načelima novoga doba. (O postojanju takvih stereotipa čak i kod profesionalnih povjesnika vidi knjigu A. J. P. Taylora, *Habsburška monarhija 1809–1918*, Zagreb 1990).

Zaključno bi se moglo reći kako će strano čitateljstvo u knjizi Mirjane Gross naći izvrsnu sintezu hrvatske povijesti u prva tri desetljeća nakon revolucije 1848/49, pisanu u skladu s dostignućima suvremenih povijesnih znanosti. Knjiga je lijepo opremljena i sadržava niz fotografija te se osim nekoliko pogrešaka i tehničkoj izvedbi mogu dati dobre ocjene. Tekst nema znanstvenog aparata, nego je svakom poglavlju pridodan opsežan popis izvora i literature.

Na posljetku, hrvatskoj publici valja preporučiti da pročita radove M. Gross "u originalu", a hrvatskim povjesnicima da svojim radovima budu još zastupljeniji u inozemstvu.

Iskra Iveljić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb

Ivan KAMPUŠ, Zagreb

Tomislav RAUKAR, Zagreb

Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

TAJNIK REDAKCIJE

Ivica PRLENDER

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet

Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja iznosi 100 kuna

Izdanje časopisa sufinancira

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošićeva 8 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, svibanj 1995.

Uvez: GRAFOUVEZ, HBZ 41 – Velika Gorica